

Slaven BERTOŠA, **Barban i mletački Loredani: život u pokretu, ljudi i događaji**, Katedra Čakavskog sabora Pazin – Općina Barban – Državni arhiv u Pazinu – Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pazin – Barban – Pula, 2015., 319 str.

Knjiga koju predstavljamo ovom prigodom novo je znanstveno postignuće Slavena Bertoše, u hrvatskoj (ali i u inozemnoj) historiografiji višestruko priznatog i prepoznatljivog povjesničara koji se – o čemu svjedoči više stotina radova i desetak knjiga – ponajprije bavi društvenim i demografskim razvojnim sastavnicama Istre i Hrvatskoga primorja u ranome novom vijeku. Osobit interes autora jest zavičajna, lokalna povijest pojedinih istarskih sredina, o čemu svjedoči do sada pregršt objavljenih znanstvenih djela. Na tragu istraživačkog zanimanja za istarske mikroregije nastala je i ova knjiga u žarištu koje je Barbanština, odnosno feudalni posjed Barban i Rakalj u vrijeme njegove pripadnosti mletačkoj plemićkoj obitelji Loredan (od 1535. godine). Knjiga se zasniva na višegodišnjem pomnom proučavanju i raščlambi izvornog gradiva iz Arhiva HAZU u Zagrebu (spisi iz ostavštine Josipa Antuna Batela), Državnoga arhiva u Mlecima, Državnoga arhiva u Trstu, Državnoga arhiva u Pazinu, kao drugih arhivskih ustanova i knjižnica.

U početnome dijelu knjige sadržani su »Predgovor« (5-6) i »Uvod« (7-9) u kojima se u sažetim i preglednim crtama sažima prošlo i suvremeno značenje Barbana i Barbanštine u kontekstu povijesti Istre. Sljedeće poglavlje, naslovljeno »Mletačka obitelj Loredan i njezini sredozemni horizonti« (11-29) bavi se drevnom i uglednom mletačkom plemićkom obitelji te njezinim zaslužnicima. Podrobno se analiziraju podatci iz historiografije, posebice iz leksikonskih i enciklopedijskih izdanja, te donose konkretne informacije o ulozu članova navedene obitelji u povijesti istočnoga Jadrana, osobito Istre. Potom slijedi »Kratak povijesni pregled uz osvrt na historiografiju« (30-38), upravljen na sažeto predstavljanje temeljnih etapa iz prošlosti Barbana. Treće je poglavlje knjige (»Teritorijalni, demografski i gospodarski podaci o Barbansko-rakaljskoj feudalnoj gospoštiji u drugoj polovini XVIII. stoljeća«, 39-49) usmjereno na analizu podataka iz Batelove ostavštine koji se izravno odnose na administrativni i gospodarski ustroj toga feuda, kao i na podatke o stanovništvu. Kao i u sljedećim poglavljima, autor na kraju te cjeline donosi prijepise izvornih dokumenata na talijanskome jeziku.

Slijedi cjelina nazvana »Povijesna antroponimija i toponimija (početkom XIX. stoljeća« (49-98) nastala kao rezultat minucioznog rada na arhivskome gradivu iz prethodno spomenutih pismohrana te bilježenja svih ondje zapisanih toponima i prezimena barbanskoga kraja. U zaključnim mislima na kraju toga poglavlja autor ističe (a to potvrđuje i analiza gradiva) dominantnost i kontinuitet prisutnosti hrvatskih prezimena od kojih brojna opstoji i danas.

»Crkvena prošlost Barbana i Raklja« (99-138) naslov je petoga poglavlja u kojemu se, također uvidom i raščlambom arhivskih vrela, donosi popis crkvenih dužnosnika (župnika, arhiepiskopita, kanonika, kapelana) na feudu obitelji Loredan, iznosi pregled tamošnjih crkvenih ustanova (crkve, bratovštine), kao i podatci o mjesnim grobljima. Zasebna se poglavlja (»Prilozi poznavanju prošlosti župne crkve sv. Nikole u Barbanu«, 139-146; »Inventar crkve sv. Nikole u Barbanu iz 1640.«, 147-150; »O dvjema crkvama Barbanštine«, 151-162) sadržajem nastavljaju na prethodno te se u njima obrađuju neke od važnih sastavnica iz prošlosti Crkve barbanskoga kraja.

Poglavlje pod brojem devet sadrži preglednu raščlambu i istraživačima vrlo uporabljiv popis »Barbanskih i rakaljskih bilježnika (1502. – 1811.)« (163-168), a zatim se, ponovno kao svojevrsan mali tematski blok – autor obazire na oporuke barbanskih plemića i seljaka te posebice na oporuku Antuna Sinčića iz 1799. godine, koja zorno posvjedočuje o bužetsko-barbanskim migracijskih vezama (»Oporuke barbanskih plemića, XVI. – XVII. stoljeće«, 169-174; »Oporuke barbanskih seljaka, XVI. – XIX. stoljeće«, 175-187; »Oporuka Antuna Sinčića, 1799.: primjer bužetsko-barbanskih migracijskih veza«, 188-194).

Slijedi poglavlje u kojemu autor, na osnovi raščlambe matičnih knjiga grada Pule od prve polovice 17. do u prvu polovicu 19. stoljeća raščlanjuje »Migracijske kontakte između Baršana i Pule u ranom novom vijeku« (195-212). Završno poglavlje knjige usmjereno je na »Mletačko-austrijsku granicu u dolini rijeke Raše koncem XVIII. stoljeća« (213-225), a posebice se bavi izvješćima mletačkih povjerenika za granična pitanja iz posljednjih godina opstojanja Serenissime.

Na kraju knjige nalaze se »Bilješke« (226-267), »Popis korištenih izvora, literature i rječnika« (268-276), sažetci knjige na hrvatskome, talijanskome, engleskome i njemačkome jeziku (277-285), kazala mjesta, imena i stvari (286-310), »Bilješka o piscu« (311-314) te »Sadržaj« (315-319).

Ovdje sažeto predstavljena knjiga Slavena Bertoše rezultat je autorova višegodišnjega istraživačkog rada na proučavanju razvojnih sastavnica povijesti pojedinih istarskih mikroregija. Tijekom proteklih godina ta su istraživanja urodila zapaženim znanstvenim djelima (primjerice, monografije o Rašporu i Lupoglavu) te je knjiga o Barbanu i Barbanštini kroz prošlost očekivani slijed autorovih znanstvenih promišljanja. Načinjena je na osnovi uvida u arhivsko gradivo razasuto u pismohranama Hrvatske i Italije i nedvojbeno je da će pridonijeti ne samo proučavateljima lokalne povijesti nego i istraživačima koji se u širem smislu bave prošlošću Istre i istočnoga Jadrana.

Lovorka Čoralić